

TOPLU ESERLER VE
DİĞER HİKÂYELER
AUGUSTO MONTERROSO

VakıfBank Kültür Yayınları: 0044
Edebiyat: 003

TOPLU ESERLER VE DİĞER HİKÂYELEER
AUGUSTO MONTERROSO

Özgün adı
Obras Completas (y otros cuentos)
Türkçesi
Çiğdem Öztürk

Yayın Müdürü
Dr. Hasan Aksakal

Tasarım ve Yayın Kimliği
Bülent Erkmen

Kapak Görseli
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Hikmet Öztürk

Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Son Okuma
Elmas Gezgin

VakıfBank Kültür Yayınları

Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020
© Augusto Monterroso, 1998

ISBN 978-605-7947-34-5

*Kitabın Türkçe yayın hakları Onk Ajans
Fikir ve Sanat Eserleri AŞ. aracılığıyla
VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek
şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla
çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve
mali hakları saklıdır.*

Baskı
Ofset Yapımevi
Şair Sokak No: 4, Çağlayan Mahallesi,
34410 Kağıthane, İstanbul
Telefon: 0 212 295 86 01
Sertifika No: 45354

1. Baskı: Mart 2020

TOPLU ESERLER VE DİĞER HİKÂYESLER

AUGUSTO MONTERROSO

TÜRKÇESİ
ÇİĞDEM ÖZTÜRK

AUGUSTO MONTERROSO

Augusto Monterroso Bonilla 21 Aralık 1921'de Guatemala'da doğdu, ardından Honduras vatandaşı olarak ömrünü sürdürdü. Ubico rejimine karşı 1944'te Meksika'ya sürgüne gitti. Daha sonra Bolivya ve Şili'de yaşadı. Kısa öykülerinin ironik ve mizahi üslubuyla dikkat çekti ve ünü bütün Güney Amerika'ya yayıldı. Latin Amerika edebiyatının "Boom" kuşağının Julio Cortázar, Carlos Fuentes, Juan Rulfo ve Gabriel García Márquez ile birlikte öne çıkan figürlerinden biri olan yazarın en önemli eserleri kabul edilen *Kara Koyun*, *Toplu Eserler ve Diğer Hikâyeler* ve *Devridaim* VakıfBank Kültür Yayınları'nca ilk kez Türkçeye kazandırılmakta.

Monterroso Hispantik kültürüne katkılarından ötürü Magda Donato Ödülü (1970), Villaurrutia Ödülü (1975), Asturias Prensesi Edebiyat Ödülü (2000), Miguel Ángel Asturias Ulusal Edebiyat Ödülü (1997) ve Juan Rulfo Ödülü (1996) dahil olmak üzere birçok ödülle onurlandırıldı.

Monterroso 7 Şubat 2003'te vefat etti.

ÇİĞDEM ÖZTÜRK

1978, İstanbul doğumlu. Adam Yayınları'nın ve *Adam Öykü*, *Adam Sanat*, *Pazartesi*, *Roll*, *Express*, *Bir+Bir* dergilerinin mutfağında çalıştı. Çevirdiği kitaplar arasında *Küba'da Sosyalizm ve İnsan* (Ernesto Che Guevara), *Tavşan Deliğinde Fiesta* (Juan Pablo Villalobos), *Vefasız Peri* (Guillermo Cabrera Infante), *Bonzai*, *Ağaçların Özel Hayatı*, *Eve Dönmenin Yolları*, *Belgelerim* ve *Soru Kitapçığı* (Alejandro Zambra) bulunuyor.

İÇİNDEKİLER

Mister Taylor 006	Yüzüncü Yıl 084
Her Üç Kişiden Biri 015	Sizleri Kandırmak İstemem 087
Bitmiş Senfoni 022	İnek 095
First Lady 025	Toplu Eserler 096
Güneş Tutulması 040	
Diyojen'i Bile 042	
Dinozor 057	
Leopoldo (Uğraşları) 058	
Konser 080	

MISTER TAYLOR

–Daha az ilginç, ama bir o kadar numunelik olan –demiş-ti sonra diğeri–, Amazon ormanlarındaki kafa avcısı Mr. Percy Taylor’ın hikâyesidir.

Tıpkı bir derviş gibi, cebinde tek kuruşu kalmayınca-ya dek işi ileri götürdüğü Boston, Massachusetts’ten 1937’de ayrıldığı biliniyor. 1944 yılında Güney Amerika’da, ismi lâ-zım değil bir yerli kabilesiyle birlikte yaşadığı Amazon böl-gesinde ilk kez ortaya çıkıyor.

Gözlerinin altındaki halkalar ve bir deri bir kemik kal-mış yüzü sebebiyle kısa süre içinde orada “fakir gringo” adıyla tanınır oldu, hatta okul çağındaki çocuklar bile onu parmakla gösteriyor, altın renkli tropik güneşin altında parlak sakalıyla önlerinden geçerken ona taş atıyorlardı. Ama tevazu sahibi Mr. Taylor bu durumu hiç dert etmiyordu, çünkü William G. Kni-ght’ın *Toplu Eserler*’inin ilk cildinde zenginlere haset duymadık-ça yoksulluğun insan onurunu zedelemeyeceğini okumuştı.

Birkaç hafta içinde yerel halk ona ve tuhaf kılık kı-yaफetine alışmıştı. Ayrıca gözleri mavi olduğundan ve belli belirsiz bir yabancı aksanla konuştuğundan Başkan ve Dı-şişleri Bakanı, uluslararası anlaşmazlıklara yol açmamak için ona özel bir ihtimam gösteriyordu.

Öylesine yoksul ve sefildi ki, bir gün karnını doymak için ot peşinde ormana daldı. Arkasına bakmaya cesaret edemeden birkaç metre ya yürümüştü ya yürümemişti ki, tamamen tesadüf eseri çalıların arasından onu dikkatle inceleyen iki yerli göze rastladı. Bir ürperti uzunca bir süre Mr. Taylor'ın hassas sırtını dolaştı. Fakat gözüpek Mr. Taylor tehlikeyle yüzleşti ve sanki hiçbir şey görmemiş gibi ıslık çalarak yoluna devam etti.

Yerli sıçrayarak (burada kedi gibi demenin âlemi yok) yolunu kesip şöyle bağırdı:

–*Buy head? Money, money.*

Bundan daha berbat İngilizce konuşulması mümkün olmasa da, keyfi kaçan Mr. Taylor yerlinin ona elinde tuttuğu, ilginç şekilde küçültülmüş bir adam kafasını satmayı teklif ettiğini anladı.

Mr. Taylor'ın kafayı alacak hali olmadığını söylemek gereksiz; fakat anlamamış gibi yaptığından, yerli iyi İngilizce konuşamadığı için kendini aşırı derecede küçük düşmüş hissedip özürler dileyerek kafayı ona hediye etti.

Mr. Taylor kulübesine geri dönerken büyük bir mutluluk hissediyordu. O gece ona yatak olan dingildek palmiye şiltesine sırtüstü yatmışken, sadece daireler çize çize müstehcen şekilde sevişen kızışmış sineklerin vızıltısından rahatsızlık duyarak, ilginç ganimetini zevkle uzun uzun inceledi. En büyük estetik hazzı, sakal ve bıyık kıllarını teker teker saymaktan ve gördüğü hürmetten hoşnut, gülümser gibi gözükten bir çift minik göze bakmaktan alıyordu.

Engin bilgiye sahip bir adam olarak Mr. Taylor arada bir dalıp giderdi; fakat bu defa felsefi düşüncelerden sıyrılıp kafayı dayılarından birine, New York'ta mukim, küçük yaşlarından itibaren Latin Amerika halklarının kültürel varlıklarına büyük ilgi duyan Mr. Rolston'a hediye etmeye karar verdi.

Birkaç gün sonra Mr. Taylor'ın dayısı ona, rica etse, beş adet kafa daha gönderip gönderemeyeceğini sordu – öncelikle mühim sağlık durumu hakkında bilgi edinmek istedi. Mr. Taylor, Mr. Rolston'ın saçma isteğini yerine getirmeyi zevkle kabul edip –nasıl olduğu bilinmese de– mektubunda cevaben “arzularını tatmin etmekten zevk duyduğu”nu yazdı. Son derece müteşekkir olan Mr. Rolston bir on kafa daha istedi. Mr. Taylor'ın “ona hizmet etmekten ötürü başı göğün tepesine erdi.” Fakat aradan bir ay geçtikten sonra öteki yirmi adet kafa daha rica edince, kaba saba ve sakallı ama ince ruhlu, sanatsal duyarlılık sahibi adam, annesinin kardeşinin bu kafaların ticaretini yapıyor olabileceğine dair bir hisse kapıldı.

Madem bilmek istediniz, gerçek bu. Mr. Rolston tüm dürüstlüğüyle, dosdoğru ticari sözcükleri Mr. Taylor'ın hassas ruhunun tellerini daha önce hiç olmadığı gibi titreten güzel bir mektup aracılığıyla bunu anlama-sını sağladı.

Hızlıca ortaklık konusunda anlaşmaya vardılar, Mr. Taylor küçültülmüş insan kafası bulup endüstriyel ölçekte göndermeye söz verdi, Mr. Rolston ise onları ülkesinde en uygun şekilde satacaktı.

İlk günlerde orada yaşayan bazı tipler zorluk çıkardı. Fakat Boston'da Joseph Henry Silliman üzerine yazdığı bir makaleyle en yüksek notları alan Mr. Taylor, kendini bir politikacı olarak tanıtıp yetkili makamlardan sadece ihracat izni almakla kalmadı, aynı zamanda doksan dokuz yıllığına özel imtiyazlar da elde etti. Bu vatanperver adımın topluluğu kısa süre içinde zenginleştireceği, sonrasında suya hasret yerlilerin sihirli formülünü bizzat kendisine ait buz gibi içecekler içmesini (kafa toplamaya ara verdikleri her seferinde) sağlayacağı konusunda savaşı yöneticiyi ve şifacı kanun koyucuları ikna etmesi pek zor olmadı.

Meclis üyeleri kısa ve öz bir düşünsel çabanın ardından bu işin yararını kavradıklarında vatan sevgilerinin coşkun seller gibi akmaya başladığını hissedip üç gün içinde halka küçültülmüş kafaların üretimini hızlandırmalarını telkin eden bir kararname çıkarttılar.

Birkaç ay sonra Mr. Taylor'ın ülkesinde kafalar hepimizin aklına kazınan o popülerliğe erişti. İlk başta kafa sahibi olmak hali vakti yerinde ailelerin ayrıcalığıydı; ama demokrasi demokrasidir, bunu kimse reddedemez, birkaç hafta içinde öğretmenler bile kafa alabilmeye başlamıştı.

Kendi kafasına sahip olmayan ev evden sayılmıyordu. Kısa süre içinde koleksiyoncular çıkageldi, onlarla birlikte işler karıştı. On yedi kafaya sahip olmak zevksizlik diye değerlendirilir oldu; fakat on bir kafa seçkinlik işaretiydi. Kafalar o kadar ayağa düştü ki gerçekten ince zevk sahibi insanlar ilgilerini yitirmeye başladı, ancak istisnai

durumlarda kafa alıyorlardı, o da kafanın halk işi olmayan bir özelliği bulunuyorsa mümkün oluyordu. Ender rastlananlardan bir tanesi, hayattayken Prusyalı bıyığına sahip hayli süslü bir generale ait olanı, Danfeller Enstitüsü'ne verilmişti, buna karşılık enstitü de Latin Amerika halklarının bu ilginç mi ilginç kültürel varlığının gelişimini teşvik etmek için şimşek hızıyla üç buçuk milyon dolar bağışlamıştı.

Bu sırada kabile öyle gelişmişti ki artık meclisin etrafını çevreleyen bir kaldırımları vardı. Bu neşeli kaldırımdan Pazar günleri ve Bağımsızlık Gününde, dolu dolu öksürek, tüylerini takıp takıştırıp ciddiyetle gülümseyerek Şirketin kendilerine hediye ettiği bisikletleriyle Kongre üyeleri geçiyordu.

Fakat daha ne istiyorlar? İşler her zaman da iyi gitmiyor ki. En beklenmedik zamanda ilk kafa kıtlığı başgösterdi.

Böylece şenliğin en eğlenceli kısmı başladı. Tek tük vefatlar artık yeterli olmuyordu. Kamu Sağlığı Bakanı açık yürekli davranarak kasvetli bir gecede ışık kapalıyken karısının göğsünü bir süre okşadıktan sonra sanki onu hiç bırakmayacakmışçasına, ölüm oranını şirketin işine yarayacak makul bir seviyeye çıkarmak için elinden hiçbir şeyin gelmediğini itiraf etti, karısı da ona endişelenmemesini, her şeyin yoluna gireceğini, şimdi en iyisinin uyumaları olduğunu söyledi.

Bu idari açığı telafi etmek için kahramanca önlemler almak olmazsa olmazdı, böylece katı bir şekilde idam cezası yürürlüğe girdi.

Hukukçular birbirlerine danışıp ağırlığına göre en küçük kabahatte bile darağacı ya da kurşuna dizilmeye cezalandırılan suç kategorilerini artırdılar.

En basit yanlışlıklar bile suç fiili sayılıyordu. Örneğin sıradan bir konuşmada biri tamamen dikkatsizlik eseri, “Bugün hava çok sıcak” dese, sonra da bunu elindeki termometreyle kanıtlamaya kalksa ve aslında hava o kadar da sıcak olmasa ufak bir ceza alıyordu ve oracıkta silahla işini bitiriyorlardı, kafanın Şirkete, gövdenin ve uzuvların arkada kalan yaşlı aileye gittiğini de eklemek gerek.

Hastalıklara ilişkin kanunname çabucak yankı buldu, dost güçlerin diplomat çevreleri ve kançılıyaları tarafından üzerine çokça yorum yapıldı.

Bu unutulması imkânsız yasaya göre ağır hastalara belgelerini düzenleyip ölmeleri için yirmi dört saatlik süre tanınıyor; fakat o süre içinde şansları yaver gidip hastalığı ailelerine de bulaştırırlarsa, akrabaları hastalığa yakalandığı için bir aylık bir süre daha elde ediyorlardı. Hafif hastalıkların kurbanları ve sağlığı elverişsiz olanlar yurtlarında hor görülmeyi hak ediyorlardı, sokakta isteyen herkes onların yüzlerine tükürebiliyordu. Tarihte ilk kez kimseyi iyileştirmeyen doktorların (bazıları Nobel Ödülüne aday gösterilmişti) önemi teslim edildi. Hayatını kaybetmek en yüce vatanseverlik sayıldı, sadece milli çapta değil, en ihtişamlı haliyle tüm kıtada da öyle değerlendirildi.

Diğer yan sanayilerin de (başta Şirketin teknik desteğiyle serpilen tabut sanayii) ilerlemesiyle ülke, nasıl de-

nir, büyük bir ekonomik patlama evresine girdi. Bu teşvik kendini özellikle yeni bir çiçekli kaldırımcıkta gösterdi, bu kaldırımcıktan sonbaharın altın renkli melankolisiyle sarmalanmış şekilde milletvekillerinin eşleri geçiyordu, diğer tarafta bir gazeteci şapkasını çıkarıp gülümseyerek onları selamlayarak soru sorduğunda, tatlı başları, “Evet, evet,” diyordu, “Her şey yolunda.”

Ayrıca bir keresinde bu gazetecilerden sulu bir şekilde hapşırıp buna gerekçe gösteremeyen birinin nasıl fanatik olmakla suçlandığını ve kurşuna dizildiğini de hep hatırlarım. Ancak bu kendini feda eyleminden sonra dilbilimciler bu gazetecinin ülkenin en büyük kafalarından birine sahip olduğunu teslim ettiler; fakat küçültülünce o kadar iyi durdu ki, aradaki farkı kimse anlamadı bile.

Peki ya Mr. Taylor? Bu süre zarfında Anayasal Başkanın özel danışmanlığı görevine çoktan getirilmişti. Artık, bireysel girişimle nerelere gelinebileceğine örnek olarak, binleri binlere katıp sayıyordu; fakat bu uykularını kaçırmıyordu, çünkü William G. Knight’ın *Toplu Eserler*’inin son cildinde eğer yoksullar aşağılanmıyorsa zengin olmanın insan onurunu lekelemeyeceği yazıyordu.

Galiba bununla birlikte işlerin her zaman iyi gitmeyeceğini ikinci kez söylemiş oluyorum.

İş öyle başarılı oldu ki, bir an geldi ve kasabada neredeyse sadece devlet görevlileriyle eşleri ve gazetecilerle eşleri kaldı. Mr. Taylor’ın beyni fazla çaba harcamadan işe yarayacak tek çarenin komşu kabilelere savaş açmak olacağına kanaat getirdi. Neden olmasındı? İlerleme.

Birkaç topçuğun yardımıyla ilk kabiledekilerin kafaları, hepi topu üç ay içinde tertemiz biçimde uçuruldu. Mr. Taylor hâkimiyet alanını genişletme zaferinin tadına vardı. Sonra ikincisi geldi; sonra da üçüncüsü, dördüncüsü ve beşincisi. İlerleme çok çabuk yayıldı ve öyle bir an geldi ki uzmanlar ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar savaşıacak komşu kabile bulamaz oldular.

Bu sonun başlangıcıydı.

Kaldırımlar çürümeye başladı. Ancak ezkaza bir hanımefendinin ya da kolunun altında bir kitapla bir saray şairinin kaldırımları arşınladığı görülüyordu. Tıpkı eskiden olduğu gibi çalı çırpı her iki yanı ele geçirmişti, hanımefendilerin zarafet dolu geçişleri hem zorlu hem de diken dolu oluyordu. Kafalarla birlikte bisikletler de harap olmuştu, neredeyse kimsenin verecek iyimser bir selamı kalmamıştı.

Tabut imalatçısı içlerinde en mutsuzuydu, sürekli cenaze varmış gibi ortalıkta dolanıyordu. Hepsi sanki tatlı bir rüyadan uyanmış gibiydi, bu eşsiz rüyada altın paralarla dolu bir çuvala rastlıyordunuz, çuvalı yastığın altına koyuyor ve uyumaya devam ediyordunuz, ertesi gün çok erken bir vakitte uyanıp da çuvalı aradığınızda elleriniz boş kalıyordu.

Yine de iş ittire kaktıra yürümeye devam ediyordu. Fakat artık uyku, ertesi sabah ihraç edilerek uyanma korkusu yüzünden eskisi gibi rahat değildi.

Mr. Taylor'ın ülkesinden gelen talep beklendiği üzere artmaya devam ediyordu. Her gün yeni bir icat çıkıyordu, fakat aslında kimse onlara inanmıyor ve herkes Latin Amerika kafacıkları istiyordu.

Son krizden böyle çıkıldı. Mr. Rolston aresizlik içinde dur durak bilmeden kafa istiyordu. Her ne kadar Şirketin faaliyetleri ani bir düşüşe geçse de Mr. Rolston yeğenin onu bu durumdan kurtaracak bir are üreteceğine emindi.

Eskiden her gün yapılan sevkiyatlar ayda bire düşmüştü, artık ne olsa gidiyordu, ocuk kafası, hanım kafası, vekil kafası.

Birden her şey durdu.

Sevimsiz ve gri bir Cuma günü, Borsa dönüşü, henüz bağırış ağırışın ve arkadaşlarının sergilediği zavallı panik tiyatrosunun yarattığı sersemliği üzerinden atamadan, Mr. Rolston, postayla gelen ve içinde Mr. Taylor'ın kafacığının bulunduğu paketi açınca (gürültüsünü dehşet verici bulduğu tabancasını kullanmak yerine) pencereden atlamaya karar verdi, Mr. Taylor'ın kafacığı ona uzaklardan, vahşı Amazon ormanlarından gülümsüyor ve hınzır bir ocuk sırtıtışıyla sanki şöyle diyordu: "Özür dilerim, özür dilerim, bir daha yapmayacağım."